
UNITÁRIUS ÉLET

56. ÉVFOLYAM 4. SZÁM
2002. JÚLIUS–AUGUSZTUS

Kéthavonta megjelenő folyóirat

A TARTALOMBÓL

„Vagyok, aki vagyok”

Én Istenem, legyek vidám...!

Egyházi hírek

Unitárius Világtalálkozó Szejkén

Az IARF 31. Világkongresszusa

IRF-konferencia, 2002. Magyarország

Kereszténység és kultúra

Kossuth Lajos és az unitáriusok

Egy könyv és a róla szóló vélemény

János Zsigmond

A dialógusról

Unitárius portrék

A Liberté rabja

– beszélgetés Gellérd Judittal

Egyházközségeink életéből

*100 éves a füzesgyarmati unitárius
egyházközség*

Tompa László ERDÉLYI ARATÁS

Péter-Pál elmúlt, jó sok napja már,
S még aratatlan az egész határ.

Kicsit megkésétt bizony a vetés,
S ami termett: a szem is oly kevés.

De ami végre így is csak kerül:
Magam izzadtam érte emberül.

Nem segített szerencse vakeset –
Maga az Isten is csak keveset!

Sőt olykor éppen ő bocsátgatott
Földemre egy kis jégverést, fagyot.

De legyen áldott: nem hagyott henyén
Heverni, s ím csak megedződtem én.

Így készítek – míg életem szakad –
Termőbb jövődöt, vígabb nyarakat!

Unitárius vallási műsorok a médiában

MAGYAR TELEVÍZIÓ
1-es csatorna

Istentisztelet-közvetítés
szeptember 29., vasárnap, 10.00
Őszi hálaadó istentisztelet

„Örömhír”
című műsor
december 15., vasárnap 15.30

MAGYAR RÁDIÓ
Kossuth adó

Istentisztelet-közvetítés
november 10. vasárnap 10.00

„Egy az Isten”
című unitárius félóra
szeptember 27., péntek 13.30
október 25., péntek 13.30
december 27., péntek 13.30

Új könyvajánlatok az Unitárius könyvesboltban:

Boros György unitárius püspök naplója 1926–1941, Kolozsvár, 2001.

Gromon András: Ki dobja az első követ? Budapest, 1999.

Két könyv az egyedülvaló Atyaistennek, a Fiúnak és a Szentléleknek hamis és igaz ismeretéről – Gyulafehérvár 1568. Kiadja az Unitárius Egyház, Kolozsvár 2002.

Gellérd Imre: Négyszáz év unitárius prédikációirodalma, Kolozsvár, 2002.

Nagy Ödön – Hermán János – Nyitrai Mózes: Palástban, Marosvásárhely, 2001.

Enyedi György: Válogatott művei, Téka sorozat

A Teremtmények Arca – a XX. század legszebb magyar versei, Kolozsvár, 2002.

Magyarok a világban: Kárpát medence, Budapest, 2000.

Encyclopedia Hungarica I–IV. kötet

Százéves a füzesgyarmati unitárius egyházközség – füzet.

Kéziratokat nem őrzünk meg és nem küldünk vissza.

Az aláírt cikkekért a szerzők viselik a felelősséget.

A szerkesztőség fenntartja az írások szellemét és tartalmát nem érintő rövidítések jogát.

Folyóiratunk minden páros hónap végén jelenik meg.

Laptulajdonos:
Magyarországi Unitárius Egyház

Felelős szerkesztő:
Balácsi László

Főszerkesztő:
Kászoni József

Főszerkesztő-helyettes:
Léta Sándor

SZERKESZTŐSÉG CÍME:
V., Nagy Ignác utca 2–4. Budapest, 1055.
Telefon/fax: 311-2801

Terjeszti a Magyarországi Unitárius Egyház.

Előfizethető:
egyházi központunkban személyesen,
vagy egyházi csekkben.
Évi előfizetési díj: 1200,- Ft
Egyes szám ára 200,- Ft
Megjelenik kéthavonta.

Felelős kiadó:
Heltai Gáspár Kft.

Index: 25 842

Nyomdai előkészítés:
Kovács Gyula

Készült:
az ETO-Print Nyomdaipari Kft.-ben
Felelős vezető: Balogh Mihály

HU ISSN 0133-1272

A figyelmes olvasó bizonyára észrevette, hogy utolsó számunk impresszumából kimaradt Muszka Ibolya főszerkesztő-helyettes neve, aki 2001 februárjától állt a lap élén, és lelkiismeretes következetességgel végezte azt a munkát, amelyre megválasztották.

Muszka Ibolya könyvtáros-levéltáros és hitoktatói tevékenysége mellett látta el az Unitárius Élet szerkesztésével járó teendőket úgy, hogy az előbb említett két hivatásának is maradéktalanul eleget tett. Az Unitárius Élet ebben az időszakban nyerte el jelenlegi arculatát, beosztását és vált rendszeressé egyes rovatok állandó szerepelte-tése, mint például a „Kereszténység és kultúra” című rovat jelenléte az újságban.

Ezt a munkát sajnos nem tudta tovább vállalni és folytatni, mivel a közeljövőben különböző vizsgák letételére készül, amelyhez sok sikert kíván neki a Szerkesztőség, megköszönve eddigi tevékenységét és részvételét az evangélium szolgálatának közös ügyében.

(Szerkesztőség)

A Magyarországi Unitárius Egyház
internetcíme:
www.unitarius.hu
http://unitarius.lap.hu

„Vagyok, aki vagyok”

Általános egyházi beszéd

2 Móz. 3, 14

Van egy kérdés, amelyről nem lehet igazán írni, de nem lehet nem írni sem. A kérdés így hangzik: Hogyan lehet megtalálni, és egyáltalán, milyen Isten?

Gyermekkorom csöndes estéi jutnak eszembe, amikor teljes ráfeledkezéssel beszélgettem Istennel, tudtam, hogy hogyan néz ki, milyen is Ő. Aztán „felnőve” már másként „láttam” mindent. Rájöttem arra, hogy a világot nem lehet egyértelműen hívőkre és hitetlenekre osztani, hogy hitvilágunk nem fehér és nem fekete, hanem sokkal inkább a kattó sokféle keveréke.

Nehéz feladat előtt állva talán Mózes is hasonló kérdésekkel foglalkozott. Bár a Hóreb hegyén megjelenik neki az Isten, aki magasztos feladattal bízta meg őt, mégis többet akar tudni róla. Egy arc és név, azaz tulajdonság nélküli Istennél többre van szüksége, ezért kér több bizonyosságot. Bár hite több mint sejtés, bizonyára a Titkot gyöngének és idegennek, a legkiskorúbbnak találja, hiszen oly gyenge az a mindennapi világban. Mert minél magasabb rangú egy titok, érték, annál kevésbé lehet „észrevenni” a közvetlen világban. Igen, a legszentebben a legkönnyebb nevetni, őt lehet a legkönnyebben átkozni, megcsalni.

Mózesnek szerencséje van, ostromlása és keresése nem hiábavaló. Isten kinyilatkoztatja magát. Vagyok, aki vagyok - mondja. Megnevezi önmagát. És bár élő Isten Ő, nem használ tulajdonnevet, csak „árnyékát” mutatja meg. Egyszerre transzcendens és immanens, bár az ember szívébe írja be magát, mégiscsak „szent”, aki nem válhat a tudás objektumává. Szentségének szimbólumai a „fenség” és a „dicsőség”.

A héber vagyok akár „leszek”-ként is fordítható, amely kifejezi Isten folyamatos kiadását, lelkünkben való folytonosan érlelő jelenlétét, s bár természetfölötti Ő, ez a szempont semmit sem vesz el a földi kapcsolat színéből, annál inkább a dolgoknak értelmet ad, és rámutat arra, hogy az ember kiteljesedése lehet végső cél, örök hazatalálás.

A Hóreb hegyen Isten megjelenik Mózesnek. Nagy élmény volt ez. Hiszem azt, hogy közületek is sokan megéltetek ehhez hasonlót. Hiszem azt, hogy szerencsés az az ember, akinek Isten felé való törekvései középpontjában nagy élmények állnak. Sokszor kellene azokra a percekre, órákra visszaemlékeznie, amikor igazán közelről látta Őt. A legtöbbünknek azonban nem adatik meg úgy a hit, hogy ne kellene nap mint nap kísértések, nehézségek közepette imádkozva kikönyörögnünk. Folyamatosan hatolunk be egy folyton növekvő titokba. Mert erről van szó, hogy folytonosan növekedve fel tud-e tárulni szemünk előtt újabb meg újabb titok. Nem másképpen, mint a környező világunk iránti fesztelen, közvetlen magatartással, a „Titok” iránti nyitottsággal. Bízva abban, hogy ebből új otthon sarjad a világban: belső otthon.

Minden beteljesedés egy új kezdet, egy még teljesebb beteljesedés kezdete. Örök Istenkeresők vagyunk, az örökélet ígéretével járunk-kelünk. Végső soron erről szól Mózes története, erről szól az egész Biblia, arról, hogy

egy folytonos keresésben az ember keresi Istenét, és ez fordítva is igaz: Isten keresi az embert.

Az Isten-kép nem más, mint valamely belső tapasztalat történetileg meghatározott kifejezése. Bár Isten atyai mi-voltáig Jézus jut el, a Mózes által kialakított kép sem nélkülöz hasonló vonásokat. Élményeit néhány „járulékos darabkával” kiegészítve, érzi, hogy Istene vele van, vezeti őt pusztai vándorlásában. Ő a lét teljessége, akinél népével együtt kiköthet, Ő az igazság, akinél kérdéseire választ kap, Ő a szeretet, aki mellett biztonságban érezhetik magukat. Vagyis – végtelenül felnagyítva – megtaláljuk Istenben azt, amit mi igazságnak, szeretetnek nevezünk.

Lelkünk egyfajta természetes hajlammal irányul a „neki megfelelő Valóságra”.

Miközben párszor ismétlésszerűen lebontjuk és újraépítjük a bennünk lévő örök templomot, újrafogalmazzuk hivatásunkat, világképünk egyre tágul, mígnem lassan-lassan beletorkollik az Örökkévalóba, Istenbe.

Emberi hivatásunk megélését, Istenünk elérését, ki számunkra szent, három szinten látom megvalósulni (Hesse).

Az első szinten lévők nem válnak „igazi emberré”. Arcnélküliségükben megmaradnak a konfliktusok és a fejlődés gyermeki evilágiságában, megállnak ösztöneik és csecsemőálmaik felelőtlen terében. A homályos világukon túli állapot, a jó és a rossz miatti kétségbeesés és felelősségtudat, az Istenhez való emelkedés legtöbbször nevetséges számukra.

Aztán második fokon vannak azok, akik meg tudják különböztetni a jót a rossztól, fel tudnak nőni a vallás, az emberiség eszményeinek, a kultúra, az erkölcs követelményeihez. És ha ezt a fokozatot komolyan és differenciáltan élék meg, akkor meg kell tapasztalniuk azt, hogy elégedett szolgálat nem létezik, az igazságosság elérhetetlen, a jóság a maga teljességében teljesíthetetlen.

Ez vagy a kétségbeesés, vagy a szellem harmadik birodalmába vezet, a földi erkölcs és törvényen túli állapot megéléséhez, menedékünkhöz, Istenhez.

Ez utóbbi állapotot kell nekünk folytonosan megélnünk és mindenki számára továbbítanunk, még akkor is, ha nagyon gyakran visszaesünk a „második szint” világába, ha nem látványos a sikerünk, még akkor is, ha néha úgy érezzük, hogy megszerzett bölcsességünk át nem adható.

Mindenek ellenére, hiszem azt, hogy az elkövetkezőkben, „vándorlásunkban”, Isten velünk lesz. Ahogyan Mózes vezette a pusztában, ahogy maga mellé állította őt, gondot viselt egész népére és megmutatta szeretetét, ahogy szövetségre lépett velük, úgy lép velünk is szövetségre, és újítja meg azt.

Hiszem azt, hogy ha teljes szívvel és lélekkel keressük őt, keresésünket nem hagyja válasz nélkül. És bár hosszú utat keli bejárunk a „vagyok, aki vagyok” nyomában, mindenképpen otthonra lelünk.

Ámen

Máté Ernő
lelkész

„Én Istenem legyek vidám...”

(Beszélgetés Istennel verses gondolatok alapján)

Gondviselésnek áldott Istene, mennyei jó Atyám!

A kalászerlelő nyári hőségben azért imádkoztam Hozzád, Atyám, hogy küldj aratókat a soron következő munka elvégzésére, mert olyan sok az aratnivaló, de a munkás kevés. Megadtad az áldást verejtékes munkánk nyomán, fülünkben cseng atyai hívásod, küldésed: „Elvetettétek a magot, / aratni kell, arassatok! / Nyár van, kévékre hull a fény, / aratni kell nyár idején!

Köszönöm, Atyám, hogy kis népemmel elvégezhettem a kenyérszerző, -teremtő munkámat. Légy áldott, hogy a lélekmezőn is gazdag aratásra adtál alkalmat. Egy évszázad csak porszem a te örökkévaló időben, de hitvalló elődeink annyi ideje vetnek, kapálnak, kaszálnak, aratnak imádságos szívvel, kitartással ezeken a tájakon. Dávid Ferenc alföldi, Jézus-követő népe száz éve, hogy egymás terhére hordozva igyekeznek betölteni az evangéliumot hol nagyobb, hol kevesebb sikerrel, eredménnyel. Légy áldott, hogy soha nem hagytad árván, őrizetlen e maréknyi hitvalló sereget, mert Te nem akarod, hogy egy is elveszen a kicsinyek közül, hanem szent szándékkal, hogy mindenki megtalálja a boldogulás útját, bármilyen imával, zsoltárral közeledjen Hozzád, kövesse Jézusát.

E csillaghullásos augusztusban sokszor tekintünk az égre, mert életünk egén sok olyan csillagot ragyogtatsz, akik előttünk járva mutatták és mutatják az utat jó és balsorsban egyaránt.

„Jött villámcsapás, jött fegyver, jött fergeteg, jött emberek halátlansága, jött kegyetlenség, jött bűn, jött éhség és szomorúság, jött megalázás, jött üldözés és megpróbáltatás, jött bujdosás lélek-pusztában és nem volt hová lehajtani fejet, jött kinszenvedés, Krisztus hét szenvedése, jött korbácsütés testen és lel-

ken, jött börtön... nagy bajomban mindig csak azt mondtam: Isten kezében vagyunk és ott vagyunk a legjobb helyen.” (Bartalis János)

Mindig bebizonyosult, hogy a Te kezéd a legbiztosabb menedék. Megtanítottál mindannyiunkat a legszebb imánkra: Isten, áldd meg a magyart / Jó kedvvel, bőséggel, / Nyújts feléje védőkart, Ha küzd ellenséggel! És jött ellenség, ha nem kintről, akkor támad bentről, és egy szempillantás alatt veszett el, amit századok alatt összehordott e nép.

Beletemetkezve a múlt biztatásába, imádságos verejtékezésel hordtuk az elhordhatatlannak látszó kint, ahogy lehetett, övig vérben és mocskokban, porban és hamuban, de a Te néped maradtunk. „Mikor fellegek feltornyosultak és / a hullámok összecsaptak fejünk felett. / Mikor a templomok leomlottak és / meghasadott a hegy, mikor sötétség borult / a világra, végtelen sötétség és az égre / nem jöttek fel a csillagok, mikor a Halál / örvényénél álltunk, mikor az utolsó kiáltás / is elhangzott Krisztus ajkáról, függve a / keresztfán, utolsót lehelve lelke: Éli, Éli / Lama Sabaktani! – Ó, népem, drága népem / E szörnyű ítéletben, ez elveszejtő nehéz / időben mindig hittem: Isten kezében vagyunk és / ott vagyunk a legbiztosabb helyen!” (B. J.)

Mindig hittem, Atyám, de inkább mindig éreztem, hogy Te vagy a legbiztosabb rév! Megszántad népemet, a magyart, „kit vészek hányának”, védőkart nyújtottál „tengerén kínjának”. Mert „Én Uram, Te tudod, a nép örök gyermek / kényes szív-motorját mesével-csodával / kell etetni mindég, különben megdermed, / Etesd meg a népem hősi legendával, / úgy lelje a Pusztán a csodát, mint tálcán / az ételt, búvöld meg csodatevő pálcám. / Tudja meg a népem, hogy tejjel-mézzel / folyó Kánaán is, meg az egész Éden / egész

közel van, csak látó szemmel nézzen / jól az életébe: ott van a szívében, / ott a férfi karban s a Pusztában mélyen / mely most elzárkózik siváran kevélyen. / Uram, éldd meg népem, hogy el ne átkozza / aranybányát rejtő szikla-szabadságát / dolgozzon az Erő, amit költők kobza, / ekevas, kalapács, penna, imádság ad, / legyen hőssé ezen hős-nevelő tájon / mindenki, s a Pusztá Kánaáná váljon!” (Mécs L.)

Ha Te akarod, Atyám, a kőhalmokból újra várak lehetnek odaadó munkánk nyomán, ha Te akarod, őseink, hőseink véréből, csontjaiból élet fakad hűségáldozatunk eredményeként, amikor már nem kell elriadni, megfutni, ha áztatott kötél is paskolja testünket-lelkünket, mert bármerre riadjon tekintetünk mindegyütt honunkra lelünk e hazában, kesergés, panaszkodás, siránkozás, kicsinyhitűség helyett „kedv s öröm” röpkednek újra. Eredményeink láttán, a szép ünneplések után szinte ránk zúdul a tettvágyak özöne, mert atyai gondviselő szeretetteddel, türelmeddel a múlt példáival lelkesítesz biztos jelent építeni és merész álmokkal jövőt formálni.

Megköszönöm, Atyám hálás gyermeki szívvel ezt a szívet-lelket melengető nyári élményvilágot, amiben részeltetted és amivel gazdagítottál. Bár majd a számadás össze jön, szerettemmel már pihentető tél utáni megújulásról teszünk vallomást: „Négy égi tájon szenvedés-ugarba / vetettük ömlő könnyeink vetését, / tél közepén kezdünk már tavaszi dalba / s úgy várjuk a vetésünk kikelését, / mert aratás kell: ÉLNI AKARUNK! / Remény-ösvényen a négy égi tájról / indulgatunk neki az új jövőnek / Szőlőt akarunk szedni bojtortájánról / s elhisszük, hogy tövisen fügék nőnek, / elhisszük most, mert: ÉLNI AKARUNK!” (Mécs László)

Ámen!

B. L.

Részvétel a Szejkén tartott Világtalálkozón, testvérkapcsolat felvétele Árkoson

2002. augusztus 9., hajnali 4 óra. Ismét indul egy 30 fős csapat az Alföldről Erdély felé többszörös úticéllal. A két mikrobusz egyike megtelik itt Füzesgyarmaton, a másikra pedig felszedegetjük a szórványbeli útítársainkat. A Méhkerék-Szalonta határállomásnál összeáll a társaság Füzesgyarmat, Budapest, Bélmegyér, Békéscsaba, Kötegyán képviseléből. Szalontától nem Nagyvárad felé vesszük útunkat, hanem egy bizonytalanabb irányba, Topánfalva felé, az Aranyos völgyét megcélözva. Érnek is meglepetések, hiszen olyan útban is lesz részünk, amilyent gyermekkoromban csordajáró útnak neveztünk, annyira rossz volt. A látvány mégis pótol mindenért. A velünk lévő riporter, a Szabad Föld újságírója van igazán elemében, mert a lassú haladás miatt szinte mindent le tud jegyezni. Gyönyörű tájakon haladunk, hegyre fel, völgybe le. Hosszú kilométerek után Borévnél letérünk Torockó felé. Addig érdemes megjegyezni valónk Verespatak elsíratása volt, amely unitárius vonatkozású települést a terjeszkedő vadkapitalizmus el akar törölni a föld színéről. Torockó felé több lyukat meg lehetett számolni az aszfalton, mint amennyi egy szép, míves párta gyöngyszemkészlete. Pedig a jó útviszony hány ezerrel több látogatót vonzana!

A Székelykő lábánál ugyancsak kattogtak a fényképezőgépek, és házi operatőrünk, B. Noémi is egyfolytában videózott. Meglátogattuk a múzeumot, szinte teljes anyagát lefilmezve. Majd a templomba mentünk be egy rövid elmélkedésre és csodálkozásra. Nem hagytuk ki azokat a házsorokat sem a megtekinteni valóból, amelyekért a Világörökség része lett Torockó. Tovább nem mertünk menni Nagyenyed felé, mert attól tartottunk, hogy nem marad semmi a buszainkból a tervezett kétezer kilométert bejárni. Visszajöttünk Torda felé, és a már ismert úton mentünk Marosvásárhely felé. A tordai úton haladva megbámulhatunk más szögéből a híres Tordai-hasadékot. Mindkét járműben igyekeztünk feleséggel elmondani a tudnivalókat történelmi, közelebről unitárius vonatkozásban. A megtett útról, a látottakról beszélve, egy-két alkalommal megálva falatozni is, észre se vettük, hogy a nap hanyatlóban van, és nekünk este 8, fél 9 tájban Székelyudvarhelyen kellene lennünk. Ahogy az útviszonyok engedték (Nyáradtól Ákosfalváig nagyon lefogtak) megiramodtunk Balavásáron, Szovátán, Korondon keresztül, hogy sokat ne késsünk. Csak arról beszéltünk egyre, hogy holnap és a következő napokon mit fogunk látni azokon a helyeken, ahol most átszáguldoztunk.

Kedei Mózes esperes-lelkész és Vilma nővérem jóvoltából olyan szálláshelyeket kaptunk Székelyudvarhelyen, amilyeneket még a király sem! Legyen köszönet nekik! Szépen elfoglaltuk szobáinkat, lakrészeinket, készültünk a pihenőre, hiszen éjfélre járt már az idő. Elég szomorkás volt az időjárás, de reméltük, hogy Isten napja ránk fog ragyogni a találkozó óráiban. Így is lett és nem csak a találkozó alkalmával, hanem mindenkor, amikor megérkeztünk valamilyen célponthoz, célállomáshoz. Volt, amikor úgy zuhogott az eső, ahogy Erdély hegyei között szokott, de amikor a betervezett helyre érkeztünk „kivirradt” és a nap is ránk ragyogott! 10-én reggel a korábban kelők megismerkedhettek szállásunk környezetével, hiszen este nem sokat lehetett látni. Nagyon tetszett mindenkinek

ez a szép magyar városka, tisztaságával, rendjével, békéjével, lakosaival. Egyik éjszaka nekem is megadatott, hogy beszéljünk egykori diákvárosom főterét! Esmélésem színhelyei újra feltöltöttek sok energiával.

Szombaton, 10 óra után már a Szejkén voltunk. Gyűlt a tömeg. A végén úgy 5-6 ezer ember népesítette be a szabadteri színpaddal szembeni domboldalat, erdőaljat. Igyekeztünk jönni lelkünk hívószavára, és nem utolsósorban a hivatalos meghívásra is, hogy ez a találkozó nemzeti, vallási, lelki egységet szolgál. A hivatalosan kiküldött képviselő – e sorok írója – nem juthatott szóhoz, a kolozsvári vezetés nem engedte elmondani egyházunk üdvözlését.

A lovasok zászlóbehozatalától kezdve, a Sinkford tiszteletes prédikációján, a különböző együttesek fellépésén, a zenekarok szereplésén keresztül az Orbán Balázs sírjához való kivonulásig és koszorúzásig szívet-lelket melengető élményt kapott az alföldi társaság, hiszen ezért vállalták ezt a hosszú utazást. Az ünnepség után meglátogattuk Farkaslakán Tamási Áron sírját, megbámultuk a csodálatos, apa és fia által készített síremléket. Korondon folytattuk vásárló körútunkat, majd Szovátán töltöttünk egy kevés időt. A Szejkén felkerestem a szovátai egyházvezetőt, és 1,3 millió lejt ajándékoztunk az építendő templom javára. Reméljük, eljön az idő, amikor szovátai templomunkba betérhetünk imádkozni. Este a vármezői halastavaknál fogyasztott el csapatunk egy remek pisztrángvascsorát az anyaországi árak feléért. Élménytelen, fáradtan érkeztünk vissza az udvarhelyi szállásunkra.

Felkerekedve elindultunk erdélyi utazásunk másik nagy célja felé, Árkosra. Ez a település Sepsiszentgyörgytől 3 km-re fekszik, kies, szép helyen. Úgy határoztunk, hogy amíg tudnak fogadni ottani testvéreink este 7 óra tájban, szétnézünk Háromszék „fővárosában”.

Fél hét után érkeztünk meg leendő testvéregyházközségünkbe. Már várt a hívek egy része, aztán közösen vártuk a tiszteletesasszony hazaérkezését. Székely János tiszteletes úr jött-ment, intézkedett, vala mi titokzatos homály lengte be az egész fogadást. Majd kiderült, megtapasztaltuk, hogy milyen meglepetések is várnak ránk. A vár bejáratánál tartalmas előadást hallhattunk az egyházközség, a vár, a templom történetéről. Utána bementünk az Isten házába, ahol áhitatot tartott Székely tiszteletes. Olyan gyö-

nyőri énekelt a váró és vendégyülekezet, hogy minden szív megtelt melegséggel. Ahítat után a lelkész köszöntötte a vendégeket. E sorok írója is elmondta köszöntését és jöveteleinknek célját, hogy testvéregyházközi kapcsolatra kívánunk lépni az árkosiakkal. A két lelkész ezt előre meg tárgyalta, az árkosi presbitérium áldását adta rá. Mi magunkkal vittünk egy szándéknyilatkozatot, azt felolvastam, majd a két lelkész aláírta, ugyancsak kézjeggyel látta el az árkosi gondnok, valamint a fűzesgyarmati gondnok helyett Barna Lajosné, aki köszöntötte is a jelenlévőket, megköszönve a meleg fogadtatást és meginvitálta az árkosiakat, hogy látogassanak meg minket itt az Alföldön. (Amire ígéretet is kaptunk!) Egyházközségünk nevében Balázsiné tiszteletesasszony átadott két olyan írásos falvédőt, amit a templomunkból vittünk ajándékba. Szintén

gyülekezetünk nevében átadtunk 2,6 millió lejt az árkosiaknak, hogy használják fel templomuk szépítésére vagy arra, amit a legsürgősebb megvalósítani az egyházközségben.

Székely tiszteletes ezután meghívta a vendégeket – és ez volt a meglepetés! – a művelődési házba egy csodálatos, feledhetetlen estére, ahol az egyházközség, a falu iskolásai, kicsik és nagyok olyan előadást produkáltak néptáncokból, amilyent a mi televízióinkban, művelődési házainkban is ritkán láthatunk. Annnyit tapsoltuk vissza a táncosokat, hogy alig győzték a kedvünket teljesíteni. A műsor után a lelkész házaspár szétosztotta a vendégeket, ki-kik gazdájára talált és mentünk a szállásainkra. Másnap, amikor már úton voltunk, akkor beszélt mindenki a vendéglátóiról. Csak az elragadtatás hangján szóltak. Barátságok kötődtek. A kitarók közösen szinte hajnalig voltak együtt szórakozni. Olyan is megesett már, hogy a fogadó gazda jön Kötegyánba, mert a vendége székelykaput akar vele faragtatni. De mástól is lehetett hallani jövőbeni találkozásokról, kapcsolattartásról, levelezésről. Megegyeztünk, hogy a jövőben eljönnek ide az Alföldre, és elhozzák azt a nagyszerű táncsoportot, hogy szórakoztassanak bennünket, és megismerjék minél többen a székely szokásokat, hagyományokat. Egyházközségi kapcsolatunk része lesz nem csak a felnőttek látogatása, hanem a hittanosok, ifjak csereüldötése is.

Reggel szomorkás hangulatban váltunk el kedves gazdáinktól a viszontlátás reményében. E helyről is illesse köszönet Székely János és Enikő lelkészpárt, családját és az egész gyülekezetet azért a nagyszerű fogadásért, amiben részesítették bennünket. Szeretettel várjuk, hogy visszaadhassuk az Alföld tájain!

B. L.

Beszámoló értekezleteinkről

Utolsó beszámolómnk óta három értekezletre is sor került. Június 26-án az Elnökség ülésezett. Július 5-én lelkészi karunk tartotta évi, második rendes értekezletét. Július 6-án pedig Egyházi Képviselő Tanácsunk ugyancsak évi, második rendes ülésére gyűlt össze.

A július 5-i lelkészi értekezletet Léta Sándor lelkész elnökének nyitotta meg, az énekvezéri teendőket Nyitrai Levente lelkész látta el. Az értekezlet fő témája volt az istentiszteleti rend meghirdetett és már elkezdett egységesítése.

Július 6-án az EKT az előzőleg, az Elnökség által meg tárgyalta és határozati javaslattal ellátott napirendi pontokat tárgyalta meg és hagyta jóvá. Ez alkalommal is az Egyházunk előmenetelét szolgáló ügyekkel foglalkoztunk, próbáltunk megoldásokat keresni az Egyházunk életét még mindig feszültségben tartó ügyekre.

A legnagyobb mértékben teljesen ártatlanul meghurcolta, az Orbókné Szent-Iványi Ilona diplomaügye volt. Fentnevezett több helyre elküldte összegyűjtött, teológiai tanulmányait igazoló iratait. Többek között a kolozsvári püspökségre is. Emellett EK Tanácsunk meghallgatta fentnevezett ügyének folyásáról, és a Kolozsvárról érkezett iratokban foglaltak segítségével meghozta határozatát, természetesen fenntartva azokat a kiegészítéseket, amelyeket előző lapszámunkban kiadott közleményünkben kibocsátottunk, és amelyek egy részét fentnevezett elhallgatott ügyének tisztázása során bizonyos médiákban (pl. ő mondott le a lelkészi állásáról és nem megvonták tőle a szolgálatot!), valamint fenntartva azt a véleményünket, hogy a Magyarországi Unitárius Egyház másként ítéli meg (és ehhez joga van, mint önálló Egyháznak!) a beadott iratokat, mint Kolozsvár.

Ezeknek előrebocsátásával ezt a határozatot fogalmazta meg EK Tanácsunk: A Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa sajnálattal értesült az Erdélyi Unitárius Egyház Lelkészképzés Bizottsága nevében Dr. Szabó Árpád püspök és Gyerő Dávid tanácsos által megfogalmazott állásfoglalásról, miszerint a Szent-Iványi Ilona által Kolozsvárra eljuttatott lelkészi végzettségét igazoló okmányok megfelelő és elégséges törvényességgel igazolják lelkészi mivoltát, ugyanakkor feleslegesnek tartják azok érvényesítését és a lelkészi Oklevél kiállítását, mindannak ellenére, hogy az előzetes személyes egyeztetés során teljesen más megállapodást fogalmazott meg a két egyház legfelsőbb vezetése.

A Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsa július 6-án azonban elfogadta az Erdélyi Unitárius Egyház fenti állásfoglalását, továbbá engedélyezte Szent-Iványi Ilona számára a lelkészi szolgálatok végzését, de csakis felkérésre és az illetékes egyházközség lelkészének engedélyével. Ugyanakkor Egyházi Képviselő Tanácsunk egyhangúlag kimondta, hogy mivel Szent-Iványi Ilona jelenleg nem áll törvényes munkaviszonyban a Magyarországi Unitárius Egyházzal és abban nem gyakorló lelkész, sehol és semmilyen formában nem nyilatkozhat unitárius lelkészként Egyházunk nevében! Ezzel a határozatával Egyházunk az ügyet lezártnak tekinti, és a nemrég felállított sajtófigyelő szolgálaton keresztül igyekszik rátekinteni még jobban arra, hogy ki, hol és miként nyilatkozik Egyházunkról és milyen minőségben teszi ezt. Felkérjük olvasóinkat, hogy bárhol ráakadnak sajtóban, rádióban, tévében Egyházunkról, vallásunkról szóló véleményekre, ismertessék sajtóközpontunkkal, hogy megfelelő módon tudjon Egyházunk reagálni az elhangzottakra, akár pozitív, akár negatív azok.

Rázmány Csaba püspök és Mikó István beszámolóikban visszatérően hangsúlyozták azt, hogy az egyházvezetés az egyházépítéssel kíván foglalkozni, és ehhez minden jószándékú erőre szükség van, mert az utóbbi időkben is folytatódik az egyházvezetők lejáratása, rágalmazása, az egyház törvényes rendjének megbontása, az egyházvezetés lemondatási szándéka vagy fegyelmi elé állítási szándéka. Az EKT foglalkozott Tóth Bence, Pécsi Balázs és Orbán Sándor írásaival, akik levélben, interneten ahol érik pocskondiázzák az egyházvezetőket, lemondásra szólítják fel, fegyelmeivel fenyegetőznek. Az EKT kéri, hogy 15 napon belül az említettek juttassák el a vádjaikat megalapozó dokumentumaikat a Főhatósághoz, hogy azokat ki lehessen vizsgálni. Egyben felszólítja fentnevezetteket, hogy azt is mellékeljék, hogy konfirmálásuk óta milyen munkát végeznek egyházközségeikben.

Dr. Bardócz-Tódor András fegyelmi ügyében úgy dönt az EK Tanács, hogy elfogadja a Fegyelmi Bíróság határozatát valamint az eljárás alá vont személy felfolyamodását is, de megtárgyalásra és végső döntésre az őszi Főtanácsra bízva az egész ügyet.

Az előre kiküldött, véleményezésre ajánlott Fegyelmi Szabályzat-tervezetet az EKT egyhangúlag elfogadta, mint olyant, amit a Főtanács elé lehet terjeszteni végleges elfogadásra és törvénybe iktatásra. Addig értelemszerűen a régít kell használni, a döntéseket annak előírásai szerint meghozni. Erre sóhajt fel az egyházvezetés, bárcsak ne kellene soha használni semmilyen paragrafusait!

EK Tanácsunk megerősíti, hogy a Partner Church Council-Testvéregyházi Tanácsban Egyházunkat Léta Sándor lelkész képviseli, az ügyeket egy háromtagú bizottság intézi, melynek tagjai: Rázmány Csaba, Kászoni József és Léta Sándor.

Az EK Tanács elfogadja, hogy a Budapesti Egyházközség presbitériuma a felfüggesztett gondnoka helyett Zoltán Csaba presbitert bízta meg a gondnoki teendők végzésével, és ő kap aláírási jogot az egyházközségi pénzügyek intézéséhez. Egyébként az EKT nyomtatékosan felhívja az egyházközségek figyelmét, hogy pénzügyeiket

hármast, de legalább kettős ellenjegyzéssel végezzék: lelkész, gondnok, pénztáros.

EK Tanácsunkon részt vett az UNIOSz ifjúsági szervezet elnöke Orbók Szilárd is. Elkészítették a működési szabályzatukat, el lehet indítani annak bejegyzési folyamatát, az őszi EKT majd elfogadásra ajánlja következő Főtanácsnak. Az egyházvezetés nevében püspök úr eredményes munkát kívánt az ifjúsági szervezetnek Egyházunk előmenetelében, jövődjének munkálásában.

EK Tanácsunk elfogadta Rázmány Csaba püspök fellebbezését a Budapesti Egyházközség közgyűlésének törvénytelenül hozott határozataival kapcsolatban, miszerint az Alaptörvényünkkel ellentétben alapító okiratot és működési szabályzatot fogadtak el. Az egyházközség már rég megalakult, azt nem kell újraalakítani. (Egyébként a meghívó sem tájékoztatott ilyesmiről!) Az Alaptörvényünkől eltérő működési szabályzatot pedig senki nem fogadhat el Egyházunkban, mert a meglévő szerint kell munkáját végezze minden egyházközség. Az EK Tanács, egyhangúlag elfogadja a fellebbezést és kötelezi az egyházközséget, hogy változtassák meg a fenti ügyekben hozott döntéseiket, határozataikat.

Ugyancsak foglalkozott az EK Tanács a Budapesti Unitárius Hírlevél ügyével is. Túl azon, hogy az utóbbi szám is tartalmazott egyoldalú tájékoztatást (pl. a diplomaügyben csak a panaszost védő anyagok listáját közli, de a főhatósági Közleményt, amelyik a „hiányzó” adatokat hozza, azt elfelejtették leközzölni!) nem tartja az EKT egészségesnek egy ilyen hangvételű konkurencslap létezését. De elfogadja és szorgalmazza, hogy amelyik egyházközségnek van erre lehetősége, egy belső tájékoztató orgánuma lehessen. A Hírlevéllel kapcsolatban azt a döntést hozza, hogy az legyen csak az egyházközség belső életét figyelő kiadvány, terjeszteni csak az egyházközségi közgyűlési tagok között lehet. Tehát, aki fizeti az egyházközségi fenntartási járulékot.

Az EK Tanács a továbbiakban folyamatban levő ügyeket tárgyal és hozott előmozdító döntéseket, amelyeket majd a megvalósításkor híveinkkel tudatni fogunk.

B. L.

IARF 2002. 31. Világkongresszus, Budapest

2002. július 28. és augusztus 2. között rendezte 31. Világkongresszusát az IARF (Nemzeti Szövetség a Vallásszabadságért) Budapesten. A Szövetséget 1900. május 25-én Bostonban alapította öt európai és amerikai liberális protestáns szervezet, amelyek egyike voltak az unitáriusok. A szövetség a 70-es években ugrásszerűen kibővült nagy világvallások szabadelvű ágainak csoportjával, és mostanra 27 ország mintegy 100 tagszervezetének 15 millió tagját képviseli az IARF. A szövetség 3 évenkénti kongresszusán tárgyalja meg az elmúlt időszak eseményeit, jelöli ki a feladatokat a következő időszakra és választja meg tisztségviselőit.

Az idei 31-ik Világkongresszust megelőzően már Európa, Amerika és Ázsia is adott otthont a résztvevőknek, azonban Európa keleti felén csak a 20-as években, Prágában került sor kongresszus megrendezésére. Budapest kijelölése így fokozott jelentőséggel bírt, és bár az utolsó évtizedekben a számok törvénye alapján az alapító unitáriusok szerepe és befolyása jelentősen csökkent, mégis a kongresszust szervező magyar unitáriusok elismerését és tevékenységük értékelését jelentette a Világszervezet részéről. A kongresszuson mintegy 500 küldött vett részt, és szinte minden tagszervezet képviseltette magát. A fő témakör a vallásszabadság kérdése köré csoportosult.

Karel Blei, holland történész ez alkalomra írott könyve (Freedom of Religion and Belief: Europe's Story) a vallásszabadság megsértésének európai történetét dolgozta fel.

Az öt világrész jogászaik és nemzetközi szakértőinek a részvételével és az ENSZ, illetve az Európa Parlament tudtával ugyanakkor megindult egy nemzetközi egyházi függetlenségi kódex kidolgozása. Jóllehet ugyanis hiába mondja ki egyértelműen az ENSZ alapokmányának 18. paragrafusa az Emberi Jogok általános megfogalmazása keretében az egyéni vallásszabadság jogát, mégis prof. Abdelfattak Amor, az ENSZ Emberjogi Bizottsága speciális rapportórének előadása joggal teszi fel a kérdést: Vallásszabadság: álom vagy realitás?

Összefoglalva tehát, a kongresszus számos tanácskozása ezt a kérdéscsoportot tárgyalta részletekbe menően, elsősorban az egyházak és egyben a vallásszabadság vonatkozásában az államoktól való függetlenség szempontjából.

A kongresszus szervezésének a súlya, az IARF oxfordi központjának tevékeny részvétele mellett, az IARF budapesti regionális irodájára és egyházakra hárult.

Jólesően kell megállapítanunk, hogy az egyéves előkészítő munka eredményeként a kongresszus minden szempontból a résztvevők meglegedésével ért véget, és a széles körű publicitás biztosította egyházunk szerepének kiemelését.

Egyházunkat a Püspök és a Főgondnok mellett lelkészeink jelentős számban képviselték.

Mikó István

A hit Isten ajándéka, a vallás emberi ügy

Nemrég tartotta Budapesten 31. vilákkongresszusát az IARF, azaz a Nemzetközi Szervezet a Vallásszabadságért. Az uborkaszazon a legképtelenebb témákat is elfogadhatóvá tette az újságokban, mégis, sajnálatomra, erről a rendezvényről csak rövid tudósításokat olvastam. Pedig a témák igazán nem estek távol a gondolkodó, lelkével érző emberektől. Az európai vallásszabadság állt a középpontban, de foglalkoztak a vallásszabadság történetével és a világvallások párbeszédével, az állam és az egyház kapcsolatával, ennek a kapcsolatrendszernek legismertebb típusaival.

Elég, ha csak arra gondolok, hogy a mi generációnk életében még mindig milyen szerepe van a vallási konfliktusoknak – délszláv háború, protestáns–katolikus szembenállás Észak Írországban. Ha pedig visszatekintünk Európa történetére, a vallási elnyomás és vallásháborúk számtalan példája kínálkozik. Az inkvizíció, a párizsi Szent Bertalan éjszaka, a Közép-Európát már-már elnéptelenítő harmincéves háború... és a példákat folytathatnánk.

Ugyanakkor megvan a vallási türelemnek is a maga története. És amire igazán büszkék lehetünk: ebben mi, magyarok a vérzivataros XVI. században az élen jártunk.

A mohácsi vész előtt három évvel, az 1523-as országgyűlés még fej- és jószágvesztést mondott ki Luther követőire. Húsz évvel később a három részre szakadt ország keleti harmadában, Erdélyben, a gyulafehérvári országgyűlés már bántatlanságot ígért a brassói prédikátoroknak, ezzel legalizálta az evangélikus vallás létrejöttét.

A vallásszabadság felé vezető fejlődés az 1550-es években felgyorsult és központja Kolozsvár lett, amelynek ipara és kereskedelme abban az időben azért is erősö-

dött, mert Izabella királyné, János Zsigmond fejedelem édesanyja árumezállítási jogot harcolt ki a városnak. Itt működött Heltai Gáspár nyomdája, és itt prédikált Dávid Ferenc, az egyetlen hazai földön született felekezet, az unitárius vallás alapítója. A kolozsvári szellemi élet egykori pezsgését jól jelzi, hogy olasz és spanyol tudósok is megtelepedtek itt, és hozzájárultak a reformáció irodalmának egyre erőteljesebb kifejlődéséhez.

A logikával és forráskritikával lefolytatott bibliaelemzések máig tanulságos olvasmányok. A vallásszabadság gondolatának élharcosa Kolozsvár püspöke, János Zsigmond fejedelem udvari papja, Dávid Ferenc lett. Ha Erdély nem Európa periferiáján fekszik, nagyobb visszhangja lehetett volna az 1568-as tordai országgyűlés határozatának, amely szerint „a hit Isten ajándéka”, senkinek nincs joga hatalmi szóval, fegyverrel, erőszakkal arról dönten, hogy ki miben higgyen. A vallási türelem gondolata olyan erős volt, hogy Báthory István fejedelem, bár maga katolikus volt, szabad vallásgyakorlatot biztosított minden addig „bevett” felekezetnek, a katolikusoknak, evangélikusoknak, reformátusoknak és az unitáriusoknak.

Kérdezhetné az olvasó, akkor miért Bocskai István fejedelem szobra látható a reformáció hatalmas genfi emlékművén? A válasz egyszerű. Bocskainak az 1606-os bécsi békében sikerült Erdély határain túlra „exportálnia” a vallási türelem gondolatát. Hiszen aláírásukkal a Habsburgok garantálták, hogy az ellenőrzésük alatt álló Nyugat-Magyarországon is minden magyarnak joga van lelkiismerete szerint hinni Istenben.

Kórispataki Kis Sándor

Átvettük a Metro újság 2002. augusztus 7-i számából.

IRF-konferencia, 2002. Magyarország

Idén július 13–27. között került sor az IRF (International Religious Fellowship) évenként megtartott konferenciájára. A szervezet vallásos, liberálisan gondolkozó fiatalokat tömörít Európából és Amerikából. 1923-ban alapították, és azóta is minden nyáron együtt töltenek két hetet a tagszervezetek képviselői és az egyéni tagok valamelyik tagországban. A nyári rendezvények célja egymás és a különböző kultúrák megismerése, a fiatalokat érintő témák felvetése, megvitatása és a tolerancia gyakorlása. Idén a két hét során harminc fiatal láttunk vendégül Angliából, Erdélyből, Svájcban, Németországból, Amerikából és Magyarországról. Sajnos, szabadság hiányában nem mindenki tudott végig velünk tartani.

Az első hét helyszíne a Pécs melletti Sikondafürdő volt. A konferencia témáját – Zene és Lélek – több irányból is megpróbáltuk körüljárni. A megnyitó után egy sámándobos előadást hallgathattuk meg, majd Kászoni-Kövendi József lelkész úr János Zsigmondról, az egyetlen unitárius erdélyi fejedelemről mint a zene nagy értőjéről és művelőjéről beszélt. Este Vadady Virágtól középkori táncokat tanulhattunk.

Kedden, a „Day Out”-on Orrfűre gyalogoltunk át, majd a strandon pihentük ki a túra fáradalmait. Útközben egy vízimotort is megnéztünk, és szomjunkt egy negyven méter mély kútból húzott vízzel oltottuk. A napot Kovács Levente fantasztikus pincepörköltjével zártuk, melyhez moldvai zenét hallgattunk.

A következő napon Szőke Szabolcs előadását hallgathattuk meg, aki a különböző hangszerek és a zene nagy szakértője, majd segítségével hólyaghegedűt és dobot készíthettünk. Délután a hangszerkészítés mellett pólófestésre és karkötőcsomózásra vállalkozhattak a bátor jelentkezők.

A harcias kedvű táborozók egy számháborúban is összemérhették erejüket, ahol előnyben voltak a már gyakorlattal rendelkezők.

A sok érdekes és szórakoztató program mellett a szervezet működését és jövőjét érintő kérdésekkel is foglalkoztunk, melynek eredményeként megállapodtunk abban, hogy megpróbálunk minél több fiatal bevonni a szervezet programjaiba.

A jövő évi konferenciára Angliában kerül sor.

Pécs közelsége miatt nem hagyhattuk ki a város megtekintését. Orbók Szilárd vezetésével körbejártuk a nevezetesebb helyeket, majd egy borkóstolón is részt vettünk.

Az estéket közös játékkal, fürdéssel a közeli termálfürdőben, középkori, moldvai, és magyar tánc házzal, a hagyományos aukcióval, tábortűzzel és nagy beszélgetésekkel töltöttük.

Utolsó este került sor a Stunt Night-ra, amikor mindenki előadhatta humoros formában azt, ami legemlékezetesebb volt a számára. A legnépszerűbb a sámán előadása volt, ugyanis egy gyönyörű ősfás erdő részben tartotta elő-

adásának egy részét, amikor szerencsétlenségünkre szünyogok támadásának lettünk kitéve, ami természetesen mindenki figyelmét elvonta. A német delegáció résztvevői egy dalban foglalták össze a hét eseményeit, amit mi is velük énekelhettünk angolul és németül is.

Szombaton szomorú szívvel búcsúztunk azoktól, akik nem tudtak velünk tartani a második hétre, majd felkerekedtünk és ki autóval, ki vonattal elindultunk Vásárosnaményba, útközben csatlakoztak az újonnan érkezők.

A konferencia második hete mindig az adott ország megismeréséről szól. Idén valami olyasmit szeretünk volna megmutatni Magyarországból, ami egy átlag külföldinek, de még sok hazai embernek sem adatik meg, így esett a szervezők választása a Tisza-túrára.

Késő este érkezünk meg Felhős Szabolcs házához, aki volt olyan kedves, hogy a rendelkezésünkre bocsátotta házát. Ezúton is köszönjük a segítségét.

Vasárnap reggel hosszú, kétszeri újrapakolás után végre elindultunk Tiszabecs felé, ahol végre vízre szállhattunk. Nyolc kenu, és huszonhat ember csodálatos és él-

ményekben gazdag útja kezdődött el.

Az első három napon szerencsénkre jó volt az idő, így hosszas pihenőket tarthattunk a homokos parton. Első két nap csak a jobb parton köthettünk ki, mert a bal part Ukrajnához tartozik. A pihenőket fürdőzéssel, focival, kötélhúzással, egymás homokba ásásával, dinnye evéssel töltöttük ki. Első éjszakánkat a Túr befojlyásánál, a másodikat Tivadarnál töltöttük kempingben. Szerencsére nem kellett minden csomagunkat magunkkal vinni a kenuban, hiszen azt autóval szállították egyik szálláshelyről a másikra. A vacsorát közösen főztük bográcsban minden este, megismerve a magyar konyha rezekeit. (Köszönjük Pici!). Kedden este érkezünk vissza Vásárosnamény-Gergelyugornyára, ahol tartottunk egy nap pihenőt, meglátogatta a környék nevezetességeit (Szatmárcseke, Tákos, Csaroda). Délután a vásárosnaményi gyülekezet vendégei voltunk, akikkel közösen felkerestük a város unitárius vonatkozású helyeit, és koszorúkat helyeztünk el. Másnap rossz időnk volt, de hosszú tanakodás után mégis vízre merészkedtünk. Az éjszakát Tiszaadony mellett vadkempingben töltöttük, ahol esőben húzhattuk fel a sátrakat. Utolsó nap már csendesebb volt a társaság. Mindenki érezte, hogy hamarosan véget ér ez a csodálatos hét. Az angolok egész úton kifogyhatatlan dalolása is abbamaradt. A parton egy autóbusz várt, ami átvitt Tokajba, ahol az utolsó éjszakát töltöttük.

Köszönjük a szervezőknek, előadóknak és a támogatóknak ezt a csodálatos két hetet, és köszönjük mindazoknak, akik részt vettek és egyéniségükkel színesítették az együtt töltött időt. Reméljük, jövőre legalább ennyire jól fogjuk érezni magunkat és sikerült mások érdeklődését is felkeltenünk, akik szívesen csatlakoznának az IRF-hez.

Bencze Margit

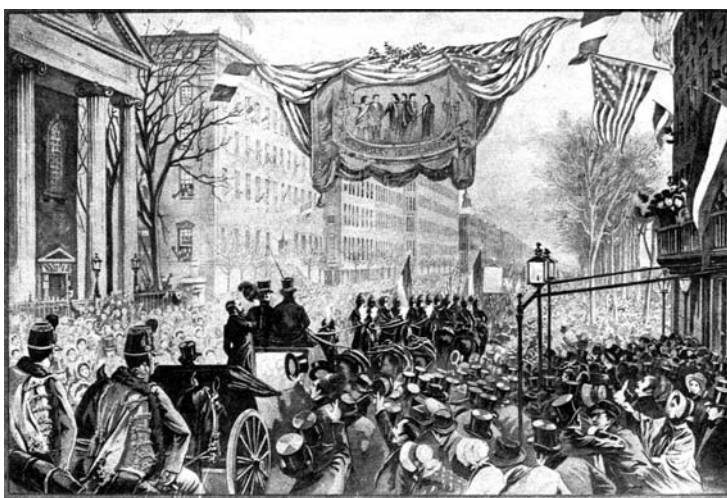

KERESZTÉNYSÉG ÉS KULTÚRA

Kossuth Lajosról könyvtárnyi irodalom áll a kutatók rendelkezésére, s nem kétséges, hogy születésének kétszázadik évfordulóján újabb tanulmánykötetek gazdagítják az amúgy is tekintélyes életművet. Jelen írásunkban is csak arra vállalkozhatunk, hogy a Kossuth-portrét színesebbé tegyük azzal, hogy Kossuth Lajosnak a felekezetünkről, hitünkről vallott felfogását ismertetjük.

1851. december 6-án Kossuth partra szállt New Yorkban, ahol százezrek ünneplése mellett megkezdte amerikai körútját. Büszkeségünkre szolgál, hogy egyik legnevesebb amerikai unitárius lelkész, költő, transzcendentalista filozófus, Ralph Waldo Emerson 1852. május 11-én Concord város nevében az Északi hídnál üdvözölte a magyar hazafit. Az amerikai polgárőrök ennél a hídnál viték meg első csatájukat a brit katonákkal, e csata emlékét örökítette meg Emerson *Concord város himnuszában*. A Kossuthhoz intézett beszédeből idézünk: „(...) *E város lakossága osztozik honfitársaival a bátorság és kitarás bámulatában; ők is mint honfitársaik vágytak látni azt a férfit, akinek rendkívüli ékesszólása tetteinek nagyszerűségével és szilárd-ságával párosul. Ön a szabadság embere, de a sorsé is. Nem saját maga választotta ezt a szerepet, hanem Isten és az Ön géniusza. Tehát nem Önnek tartozunk köszönettel. Mi Önben a szabadság angyalát látjuk, aki tengerek és kontinensek fölött áll, pártok, nemzetek, magánérdekek és öntudatok fölött, kettéválasztva népeket, amerre jár; a maga pár fára vonja a jókat. Féltjük Önt Uram, hogy túlságosan népszerű lesz; hadd figyelmeztessük a meggazdagodás veszélyeire. Eddig ugyan Ön minden országban és minden pártban csak a szív embereit hódította meg. Nem tudom, hány ember ez, de lehet, hogy milliónyi híve is lesz. Ereje legyen méltó sikeréhez! De jegyezze meg Uram, minden, ami nagy és rendkívüli a világon, a kisebbség. Távol álljon tőlünk, hogy védelmünkbe vegyük inkább mi kérhetnénk ezt Öntől magunknak. Tudjuk milyen törekény dolog a szabadság, hogy újra meg újra meg kell harcolni érte; igen, napról napra hadiállapot ez, és állandóan kisiklik azoktól, akik hencegnék vele, azokhoz, akik küzdenek érte; és Ön a mi honunkban a szabadság legfőbb harcosa, nekünk kell kérnünk az Ön ítéletét: kik vagyunk*

KOVÁCS SÁNDOR: KOSSUTH LAJOS ÉS AZ UNITÁRIUSOK

Kossuth Lajos New Yorkban

mi, hogy prédikálni mernék Önnek. Ön megvívta a maga harcát. Ezt mi állíthatjuk. A dolgozó embereknek ez az országa üdvözli Önt, a munkás embert. Ez a köztársaság Önben egy republikánust üdvözöl. Csak annyit mondhatunk: derék; bátor és sorsszerű. Ön saját hazájában kivívta nemesi oklevelét. Mi megadjuk Önnek ugyanazt az oklevelet. (...) Ön a szabadság egyetemének doktor kivívta a jogot, hogy a mi Washingtonunkat magtárazza. És én nemcsak minden igaz amerikai nevében jelentem ki, hanem az értelem törvénye nevében is, hogy nem azok; akik télenül élnek a róla elnevezett városban, hanem azok; akik az egész kerek világon az ő szellemében élnek és cselekszenek; jogosultak Washington eszméit hirdetni. Uram, bármilyen rontó szándékkal, önzéssel, közömbösséggel találkozik is Ön, mi jókívánságunkat fejezzük ki ahhoz, hogy megtanulta, hogyan fordítsa a balsorsot hatalommá, a száműzést hadjáratrá, mostani legyőzését tartós győzelemmé. Mert ez az új keresztes hadjárat, amelyet Ön baráti és ellenséges füleknek hirdet, új haderő vetése. Ön saját életét mondta el ebben az országban, palotában, kunyhóban, prériken. És ahogyan Európa és Amerika partjai minden hónappal közelebb kerülnek egymáshoz és egy napon, majd összeolvadnak, ha a változás elérkezik; mi mind tudni fogjuk, mik

Magyarország jogai és bajai, és mit kíván a szabadsága., (1)

Kossuth válaszában kifejtette, hogy Amerikának kötelessége törődni Európa sorsával, mert ha Európában nincs szabadság, Amerika szabadsága is el fog bukni. Concord városát az amerikai függetlenség Keresztelő Jánosának nevezte, és a többi között ezeket mondta: „*Concord volt az előhangja Amerika szabadságának, hogy Amerika lehessen az előhang az egész föld szabadságához. Ez az én hitem. Ezt a hitet történetük filozófiájából meríttem ,.* (2)

Az Egyesült Államok keleti partvidékén tett körútja alkalmával Kossuth 1852 májusában Cambridge-ben meglátogatta James Russel Lowell, a nagy amerikai unitárius költőt, aki 1849-ben a szabadságharc befejezése előtt verset írt róla. James Russel egyike volt azon unitárius költőknek, akik a magyar szabadságharc és Kossuth iránti lelkesedéseiket versben fogalmazták meg. A már említett Emersonon kívül – aki nemcsak versben, de *Nap-lójában* is többször megemlékezett Kossuthról – feltétlen említést érdemel John Greenleaf Whittier, a kvéker költő, aki Russelhez hasonlóan versben köszöntötte Kossuthot. (3)

Kossuth Cambridge-i látogatásának célja az volt, hogy felkeresse James Russel nővérét, Mary Lowellt, aki 1850-ben a magyar forradalom és szabadságharc ügyében irodalmi vitába keveredett Orestes Brownsonnal, a Harvardi egyetem tanárával. A fiatal professzor a *North American Review*-ban Magyarországról írt cikkeiben Kossuthot támadta, és az országot az uralkodó család iránti hűtlenséggel vádolta. Mary Lowell az unitárius *Christian Examiner*-ben cáfolta Brownson állításait. (4) Kossuthnak nem sikerült a magyar ügy pártfogójával találkozni, mert a derék hölgy Európában volt.

Közel hét hónapot tartott Kossuth amerikai útja, és minden erőfeszítése ellenére sem sikerült rábírnai az Egyesült Államokat arra, hogy tettelesen támogassa a magyar ügyet. Az Egyesült Államok a be nem avatkozás elvét vallotta, és Kossuth kicsit keserű szájjal hagyta el 1852. július 14-én az Újvilágot. Angliába visszatérve tovább szötte a független és polgári Magyarország megteremtésének terveit. 1858-ban úgy tűnt, reális esélyek vannak

a magyar szabadság kivívására, Kossuth minden erejét és kapcsolatát a küszöbön álló magyar forradalom előkészítésére használta fel. Ekkor került kapcsolatba Alfred Steinthal liverpooli unitárius lelkesével, aki 1859-ben a Brit és Külföldi Unitárius Társulat (British and Foreigner Assotiation) megbízásából Erdélybe látogatott, s akinek megbízatásáról Kossuth elismerően szólt emlékirataiban. (5) Alfred Steinthal 1859-ben kettős megbízatást vállalva érkezett Erdélybe, egyrészt az angol Unitárius Egyházat képviselte, másrészt pedig Kossuth titkos ügynökként arra volt hivatott, hogy pontos információval szolgáljon megbízójának a magyarországi és erdélyi állapotokról. Steinthal titkos küldetésének megértéséhez szükséges a kor politikatörténetének rövid megvilágítása.

1859-ben Olaszország egyesítésének kérdésében háborús helyzet alakult ki. Az olaszoszlák háborúban Franciaország az olaszok mellett foglalt állást, és Kossuth felismerte, hogy az olasz-oszlák konfliktushelyzetet Magyarország számára is ki lehet használni. Ebben megerősítette az, hogy III. Napóleon császár tárgyalásokba kezdett vele egy gyors magyar forradalom megszervezéséről, amely megsztaná az oszlák seregeket az olasz front és Magyarország között. Kossuth 1859. május 3. és 8. között álnéven Párizsba utazott, ahol

III. Napóleonnal a magyarországi forradalom lehetőségeiről és az angol szemlesség kieszközöléséről beszélt. A császárnak azt a gondolatát, hogy „*talán mégis csak rendezhetnénk előlegesen egy kis felkelési mozgalmat amott Erdélyben a székelyeknél*”, Kossuth határozottan elutasította: „*Én nem fogok nemzetemével könnyelműen játszani.*” (6) Kossuthnak a magyar forradalmat három fronton kellett előkészíteni. Angliában – azzal, hogy a Derby-kormány ellen agításon és magyar-barát kormányt segítsen hatalomra, Genuában – azzal, hogy megalapította a Magyar Nemzeti Igazgatóságot, és ennek elnökeként a francia csapatok Magyarországra küldéséhez kötötte a hazai felkelést és az Olaszthoni Magyar Sereg szervezését, és Magyarországon, ahol a hazai közvélemény előkészítése volt a fontos közeli hazaérkezése reményében. Steinthal Csernátony Lajos ajánlhatta Kossuthnak, de az is lehet, hogy az angol unitárius lelkes Liverpoolban már korábban hallotta beszélni a nagy államférfit, és kapcsolatba is kerülhetett vele. (7) Kossuth levélben utasította Steinthal aról, amit Magyarországon és Erdélyben kellett végeznie. *Irataim az emigrációból I.* kötetében ezeket olvassuk Steinthal megbízatásáról: „*Hirt kapván a hazából, hogy nyugtalanul váratik a kilátások felőli tájékozás: ápril hónap közepe táján újólág értelitettem hazámfiat az ügyek állása felől. Ezúttal megbízottam egy németül is beszélő angol volt, kinek vallásfelekezeti missziója is lévén Angliából Er-*

*délybe, ez által tág alkalma nyílt olyanokkal is érintkezni, kikkel én egyenes összeköttetésben nem állottam; minél fogva azon helyzetben volt, hogy míg egyrészt az általam neki kijelölt hazafiaknak izeneteimet átadhatta, s válaszaikat és viszont izeneteiket átvehette, másrészt az általános hangulatot különféle kütfökből tágabb körben is tanulmányozhatta s egyes kitünőbb egyéniségek gondolkozási módjával is megismerkedhetett. Utasítása lényegében a fentebbi felszólítástól nem igen különbözött, csak kimerítőbb volt, s részletekre is kiterjeszkedett. Azonkívül három pontra különös súly volt utasításában fektetve. 1. hogy a közvéleménynek holmi koncessziók kilátásba helyezésével az udvari párt és a hivatalos közegek által munkába vett félrevezetés, s holmi lojalitási nyilatkozatokra csábítás, tért nyerni ne engedessék. 2. hogy a hazafias cselekvési párt sürgős teendőjének ismerje a horvátokkal egyetértésre, s közreműködésük iránt (különös tekintettel a határvidékre is) szabatos megállapodásra jutni. 3. hogy a székelyek megértsék, miként az ország azon részében ők lesznek hivatva a hazafelszabadítás munkájának élére állni; s hogy gondoskodva lesz, miszerint kezük ügyében kellő mennyiségben fegyver legyen.” (8) Steinthal küldetésének mindenben megfelelt, csak éppen az oszlák titkosrendőrség volt a nyomában már attól a naptól kezdve, hogy Csernátony Kossuthnak beajánlotta. Egyházunk angol vendége Nagy Lajos tanár kíséretében utazta be a Torockó–Várfalva–Kövend–Torda–Marosvásárhely és Székelykeresztúr útvonalat. Erdélyi és Magyarországi tartózkodásáról részletes beszámolót tett közzé (9), de ebben egyetlen utalást sem találunk Kossuth missziójára nézve. Steinthal nemcsak írásban de élőszóban is beszámolt a Brit és Külföldi Unitárius Társulat (British and Foreign Unitarian Assotiation) 1859. június 15-én tartott közgyűlésén Magyarországon és Erdélyben végzett munkájáról. Egyházunk két fiatal tanárjelöltje, Buzogány Áron és Ferenci József – egyházunk történetében első ízben – részt vett a londoni közgyűlésen, és a Steinthallal folytatott beszélgetés során a küszöbön álló forradalom kérdését vitathatták meg, legalábbis erre enged következtetni Ferenci József 1925-ben az *Unitárius Könyvtár* sorozatban megjelent *Emlékeimből* című kis füzet idevonatkozó része: „*(...) mert Steinthal unitárius lelkes, aki Angliából mint Kossuth megbízottja Erdélyben Kolozsváron is járt, az itteni viszonyokról tájékoztatást szerezni magának, s erről Kossuthot értesíteni, a közgyűlésen velünk találkozva figyelmeztetett, hogyha egy hét alatt nem megyünk haza, az út el lesz zárva, mivel itt a forradalom kitör az olaszok segítségével remélvén Magyarország felszabadulását.*” Közben lezajlott és az oszlákok súlyos vereségével véget ért a solferinói csata, és ez fordulatot hozott a magyar ügyben*

is. III. Napóleon és Ferenc József császár 1859. július 11-én békét kötött, minek következtében a magyar forradalom ügye ismét lekerült a nemzetközi politika napi-rendjéről.

Az unitárius egyház Képviselő Tanácsának termében, Kolozsváron őrizzük azt a Kossuth levelet, amit az agg kort megért politikus Kovács János teológiai tanárunknak küldött. Az általunk is nagy becsben őrzött levél nem az eredeti ugyan, de annak könyvatos másolata. (10) A következőkben e levél történetét ismertetjük.

Ismeretes, hogy az óceánon túli hittestvéreinkkel Bölöni Farkas Sándor vette fel a kapcsolatot. Bölöni Farkas egyesült államokbeli látogatása után ötven évvel egyházunk elérkezettnek látta az időt, hogy képviselőt küldjön először az angol (1881), majd pedig az amerikai (1882) unitáriusok évi közgyűlésére. A választás Kovács Jánosra, a kollégium történelem-angol szakos tanárára esett, aki 1882. augusztus 27-én megkezdte fél évig tartó utazásait”. (11) Hazatérte után két évvel Kovács János a turini remetének ajándékozta azt a Weber Karolinát, Kossuth édesanyját ábrázoló dagerrrotip arcképet, amelyet 1882-ben kapott Medfordban, Stearns Marytól. Kossuth hosszú levélben köszönte meg a kolozsvári unitárius igazgató-tanár kedvességét, és ebben újból kifejtette véleményét az unitárius valásról. A levelet teljes terjedelemben közölte: a *Keresztény Magvető* 1884-ben, a *Történelmi Lapok 1848-49.* 1896 szeptemberében, az 1904-ben kiadott *Kossuth Lajos iratai X.* köteté, és részleteket közölt a sokat idézett levélből az *Unitárius Élet* is 1987-ben (12), de közölte a Kossuth Ferenc által szerkesztett *Egyetértés*, és ennek nyomán, a Londonban élő Bath Gunszt jóvoltából, angol nyelvű kivonatot is olvashatjuk a *Pall Mall Gazette* 1884 május 21-én megjelent számában.

Valószínűnek tartjuk, hogy Kovács János levélben kereste fel az unitárius Stearns Maryt, és beszámolt Kossuth levélének tartalmáról, legalábbis ezt látszik igazolni Stearns Mary 1884. április 13-ról keltezett, és Magyarország kormányzójának címzett levele.

„*Kossuth Lajos Ur, Magyarország Kormányzója, kedves és tisztelt hősöm s a szabadságharc apostola!*

Engedje meg, hogy kifejezzem azt a boldogságot, melyet nekem az az üzenete okozott, melyet a Kovács János tanár úrhoz írt levelében kifejezni méltóztatott. Szent elragadtatással olvastam az ön ígét. Ez ígék visszavarázsolják fiatal éveim legszentebb érzelmeit. Ez érzelmek az idővel nemhogy elmosódtak volna, sőt élénkültek, az Ön iránt táplált mérheterlen tiszteletem és határtalan vonzalmam a korral csak még fokozódott.

Ön talán alig fog emlékezni reám, ki férjével Önt 1852-ben New Yorkból való elutazása előtt egy este szerény hajléka-

ban felkereste. Én ekkor az indulat árjától át voltam hatva. Könnyeim peregtek, midőn kezemet kezében tartotta. Nemeslelkű férjemtől vette Ön át az adományt szeretett és szerencsétlen hazája számára. hogy ama rég letűnt időre egy felvillanó fényt vehessen ime, másolatát küldöm ama levélnek, melyet Ön akkor hozzánk intézett.

Bocsásson meg, hogy az eredetit nem küldöm. Becses erekye az. Szent előttem annyira, hogy. még Önnek, Kossuth Lajosnak sem adhatom ki kezemből: Eme sorok így szólnak.

New-York, június 17. 1852.

Stearns L. György úrnak s nejének, Boston

»Önök ma engem oly tekintélyes anyagi segéllyel tiszteltek meg, szegény, szenvedő hazám részére, s ezt oly szívélyes szeretetre méltó módon tették, hogy kötelességérzetem parancsolja nemcsak a pusztá köszönetnek adni kifejezést, de kifejezést adni annak a jól eső érzésnek is, amely gyászba borult szívemre vigaszt nyújtott. Ennek emléke mint az örömek egy sugara fog élni szívemben. A mindenható Isten áldja meg Önöket, legalázatosabb szolgája: Kossuth Lajos«.

Íme, kedves, nemes mártírom, most már jobban megérti azt is, hogy miért tartottam, őriztem én az Ön édes anyjának az arcképét, s miért indítottam arra, hogy elküldjem Önnek a Kovács János tanár biztos őrzete alatt.

Más nem őrizi meg. Halhatatlan sóvárgással örökre őszinte híve: Mrs. Mary Stearns.” (13)

Kovács Jánoshoz címzett levelét Kossuth 1884. március 18-án keltezte. Figyelemre méltó teljesítmény, hogy két hónappal később már mind angol, mind magyar nyelven három folyóirat hasábjain volt olvasható. A következőket írja Kossuth az unitáriusokról:

„(...) Örvendetes tudomásomra szolgált azon leveléből érteni: hogy az amerikaiak a kolozsvári unitárius főiskolában két tanári állomást akarnak alapítani, s hogy az egyikre már 12 000 forintot gyűjtött. Örömmre válnék megérhetni, hogy reménye mind a két állomás alapítására nézve teljesebbé ment.

Tökéletesen igazat adok a Tanár úr azon megjegyzésének, hogy »az unitáriusok Amerikában a legműveltebb emberek«, s hozzá tehetem, hogy erkölcsiségben is kitűnők; hanem van egy tünemény, mely engem meglep, s melynek okáról magamnak számot adni nem tudok.

Én, amint tudja, tisztelt Tanár úr, nem tartozom az unitáriusok felekezetéhez. Evangélikus szülőktől születtem, evangélikus vallásban neveltettem, s lelkemben jól érzem magamat Luthernek azon tana mellett, mely a lelkiismeretet emancipálta, midőn a keresztény vallás kútféjének a szentírást, az edénynek pedig, mellyel azon kútfőből meríteni kell, nem a bármi

néven nevezett tekintély dictatorságát, hanem az ész, az egyéni szabad ítéletet jelölte ki, melynek nincs megtiltva semmi syllabusok által, hogy azon másik, azon nem írott könyv revelatióiból is merítsen, melynek neve: természet, s melynek úgy a porszemben, mint a virágok myriardjában nyilatkozó örök törvényei, örök törvényhozóra vallanak. .

Aztán, ha a végtelen jövőbe, a végtelen múlt tanúságainak üvegén tekintek, mely azt mutatja, hogy a természet örök istenének, a mindenséget fenntartó örök törvényein kívül nincs semmi állandó a nap alatt, nem tagadhatom, hogy igaza lehetett Byronnak, midőn azt írta, hogy: »religions take their turns, and other creeds will rise with other years« (a vallások váltakoznak és idővel más hitformák keletkeznek).

De hát nem habozom bevallani, hogy a míg Byron ezen jóslata beteljesednék, az unitárius hitvallásnak volnék hajlandó legterjedtebb s legtovább tartó jövődőt ígérni, és pedig azért, mert a fősúlyt nem transcendentalis speculatiókra, melyeknek eredete az indus védákra vezethető vissza (Trimurti), nem mystikus dogmákra, melyeknek egynémelyekéről írva van: ocredo, quia absurdum«, hanem Krisztus erkölcsstanára, az emberszeretetre fekteti, mely a társas lényé alkotott emberiség tökéletesedésének törvénye, melynek uralma nélkül soha sem lesz megadva az emberiségnek az a nagy áldás, melyet Krisztus e szavakkal kívánt követőinek. „béke legyen veletek!”

Hát mert ekként gondolkodom, nagyon meglepett engem az, hogy az Egyesült Államokban az unitárius vallás az utóbbi időkben, amennyire tudom, tért nem csak nyert, de sőt veszített. Még több vezérpapjuk is (többek közt a nagyhirű Osgood) az episcopalis egyházba tért át. Nagyon sajtáságos tünemény ez, különösen Amerikában, hol az unitáriusok előtt William Ellery Channing nemes, tisztafényű fáklója lobog. Nem bírom a dolgot magamnak megmagyarázni, annyira nem, hogy csaknem hajlandóvá teszem azt kérdezni, vajon ez is nem-e azon számos társadalmi körjelekkel van kapcsolatban, melyek korunkban mindenütt, s minden, de minden irányban oly sűrűn tünedeznek fel, mintha most is, mint már nem egyszer a múltakban meg akarnák mutatni, hogy az emberiség haladása nem egyenes vonalban, hanem csavaros görbékben mozog, a mi lehajlásokat (visszaesést) feltételez.

De sokkal inkább kívül állokhoz életem, mintsem hogy ítélnémek.”

Eddig a levél és benne felekezetünk jövőjét biztosító kossuthi ígéret. A turini remetének alakja vallásfelekezetünk tagjai között tengeren innen és túl elevenen élt, és már életében mitikus hőssé magasztosult. Az erdélyi unitáriusok között Kovács János teológiai tanár volt Kossuth egyik legnagyobb tisztelője, nem véletlen

tehát, hogy ő kapott megbízatást arra, hogy Kossuth angol és amerikai szereplésére vonatkozó adatokat összegyűjtse. Hogy ez a gyűjtőmunka milyen végleges eredménnyel zárult, az további kutatásokat igényel. Kovács János munkájának részeredményeit az 1898-99. *Történelmi Lapok* hasábjain közzétette, de gyanítjuk, hogy gyűjtése ennél sokkal bővebb. (14)

Kossuth Lajos 1894. március 24-én Torinóban meghalt. Az Egyházi Képviselő Tanács a halálhírről értesülve gyűlést tartott, és megbízta az egyház püspökét, Ferencz Józsefet – akadályoztatása esetén Nagy Lajos főjegyzőt – Derzsi Károly budapesti lelkészt, valamint Daniel Gábor és Szentivőnyi Gyula főgondnokot, hogy egyházunkat képviseljék a temetésen. Továbbá meghatározták: „hogy egyházunknak nem lévén politikai missiója, sem erre utasítása, Kossuth Lajos temetése alkalmára gyászistentisztelet tartására rendeletet ugyan nem ad, de nincs ellenére, hogy a hol a hívek hazafias érzülete megvárja, esetleg megkívánja, ott istentisztelet tartassék.” (15)

Meggyőződésünk, hogy 1894. április elsején Kossuth emlékére minden unitárius templomban gyászistentiszteletet tartottak. Az Egyházi Képviselő Tanácsnak a Kossuth fivérekhöz részvéttáviratot küldött, ebből idézzük a következőket: „Az Alföld népének jajszava visszhangzik az erdélyi bércek közt, ott is, hol a szabad gondolkodású Egy istent hívők kicsiny se-rege, megfogya bár; de törve nem, könnyei közt is hálát ad Istennek, hogy az idők betöltével eljött a magyar nemzet számára is a szellemi és polgári szabadságnak, jogegyenlőségnek és testvéri szeretetnek profétája Kossuth Lajosban.

Az 1848. évi április 11-én szentesített törvények közt a XX-ik törvény cikk így szól: Az unitárius vallás törvényes bevett vallásnak nyilvánítottatik. Néhány szóban száradok sérelme orvosolva. És mi tudjuk, hogy e törvények alkotó szelleme első sorban Kossuth Lajos volt. Nemes gondolkodását az unitáriusok iránt hontalansága idejében is több ízben kifejezte, miután Anglia és Amerika unitáriusait is alkalma volt megismerni. Annál több okunk az országos gyászban résztvenni halála felett. Hogyne fájna érette a mi lelkünk is.

Ez irat feladata lenne Önök előtt uraim a részvétel kifejezése. De e néhány sor inkább csak jelzi, mint kifejezi bánatunkat, azt a közös bánatot, melynek leírásában költők, hírlapírók és államférfiak versenyeznek.

Mi inkább imádkozni tudunk: Isten adjon Önöknek elég erőt e nagy veszteség elhordozására. Isten áldja, védelmezze a magyar nemzetet, e szép hazát, melyet Kossuth Lajos újra alkotott. Isten áldja, védelmezze Kossuth Lajos nemes fiait, kik a halottal visszajöttek a szülőföldre, hogy bennük és általuk is éljen a hazának Kossuth Lajos.” (16)

Boros György írta az Unitárius Közöny 1894. évi áprilisi rendkívüli számában: „*Halál nélkül nincsen feltámadás. Kossuth Lajos azért halt meg, hogy feltámadhasson s örök életet éljen szeretett nemzetével, a magyar nemzettel.*” Kolozsváron 1894. április 1-én a Kossuth emlékére tartott gyászistentiszteleten Mózes András lelkesz prédikált, textusát a 2Kir 23,17a-ból választotta: „És monda: Miféle síremlék ez, a melyet látok? És felelének neki a város férfiai: Az Isten emberének sírja ez (...)”.

Születésének kétszázadik évfordulóján az emlékezés virágait helyezük el az Isten emberének sírjára. A nemzet és egyházunk kegyelete őrizze emlékét!

Jegyzetek

1. Gál István: *Emerson Kossuthról* In. Unitárius Élet 1982. 36. évf. 3. szám. Vö. Balassa József: *Kossuth Amerikában 1851-1852*, Budapest, 1931. 104-105. *Emerson üdvözlő beszéde a száműzött Kossuthhoz*. Unitárius Naptár 1956. 89.

2. Balassa J.: i. m. 106

3. Lowell és Whittier költeményét közli Balassa J. Radó Antal fordításában.

Az alább közölt Lowell-fordítás Ábrányi Emil tolmácsolásában a *Vasárnapi Újság* 1894. 14. számában jelent meg. / Kossuth / Kihalhat a nemes faj nyomtalan, / Sarj nélkül elvész nagy királyok ága. / A természetnek sok más gondja van, / Úgyet hogy vessen minden cifraságra? // De a dicsők sohasem pusztulnak el, / Kik csillagot fontak fejükre ékűl; / Méltó utódok fényes hadfa kel / Bús vérpadokról, hősök börtönébül. // A természet nem veszi el tüzét, / És mindig tudja: kit miért teremtett. / Széztúzza sok-sok olcsó eszközét, / De mindig ad egy-egy profétát, szentet. // Magyar haza! Hiába tette rád / Komor bilincset zsarnok durva kénye: / Te győztél mégis! Néped igazát / Hirdetni fogja szebb jövők érénye! // Véres, halálos munkád díja nagy, / Bukásod bárhogy szemedre vessék: / Hőst adtál nekünk! Hős szülője vagy! / Népek számára nincs szebb kötelesség! // És menj bár gyötrő szenvedésen át, / Ő megmentett, szabadságnak atyja! / Nem fojtja el sírból jövő szavát / Se' árulás, se' vad kozákok padja! // Megszólal egykor: „Én Kossuth vagyok! / Igaz jövő, hozzád kiáltok holtan, / Kinek tábláján csak a, jó ragyog: (Porom becsüld meg s gondolj rá, mi voltam!” // Ébresztő szómtól most is zúg a lég; / Hiába lánáz s bitök ijesztő fája, / Belém lehelt az Isten! Én valék / az Úristen választott harsonája!”

James Russell Lowell: Kossuth. A race of nobles may die out, / A royal line may lesve no heir: / I Wise nature sets no guard about / Her pewter plate and wooden ware. // But they fail, the kinglier breed / Who starry diadems attain: / To dungeon, axe and stake succeed / Heirs of the old heroic strain. / The zeal of Nature

never cools, / Nor is she thwarted of perends; / When gapped and dulled percheeper tools, / Then she a saint and prophet spends. // Land of the Magyars! though it be / The tyrant may relink his chain, / Already thine the victory, / As the just Future measures gain. // Thou hast succeeded, thou hast won / The deathly travail's amplest worth, / A nation's duty thou halt done, / Giving a hero to our earth. // And he, let come what will of woe, / Hath saved the land he strove to save; / No Cossack hords, no pl, traitor's blow / Can quench the voice shall haunt his grave: // „I Kossuth am! O Future, thou / That clear'st the just and blott'st the vile, / O'er this small dust in reverence bow, / Remembering what I was erewhile. // I was the chosen trump wherethrough / Our God sent forth awakening breath. / Came chains? Came death? The stain he blew / Sounds on, outliving chains and death.”

4. Krécsy Béla: *Két amerikai barátunk*. Vasárnapi Újság 1894. 15. sz. 246.

5. Kossuth Lajos: *Irataim az emigrációból I*, Budapest 1880. 140.

6. Uo. 234.

7. Kovács Sándor: Egy angol-magyar unitárius életútja. *John Paget 1808-1892*. In: A szent szabadság oltalmában. Szerkesztette Gaal György, Kolozsvár 2000. 328.

8. Kossuth L.: i. m. 139-140.

9. Rev. S. A. Steintal's *Account of His Visit to Transylvania*. The Christian Reformer, vol. is- XV. 1859. 477-489. 530-538.

10. A levél eredetije Kovács János örökösei meghagyásából a budapesti Unitárius Püspöki Hivatalba került. A kolozsvári tanár halála után fia, Kovács Kálmán őrizte a nagybecsű Kossuth ereklyét; majd ennek halála után lánya, özv. Hass Tivadarné Kovács Margit örökölte. Ő kérte fel dr. Vernes Lászlót arra, hogy a magyarországi Unitárius Egyháznak adja át a féltve őrzött kincset. Boros Ildikó révén a levelet Vernes László átadta Huszti Jánosnak, és 1987. január 31-én a Püspöki Hivatal irodájában Kriza János arcképe mellé függesztették ki.

11. Kovács János: *Egyek vagyunk a hitben és a szeretetben*. Jelentés az 1882. augusztus 27-től 1883. március 7-ig tartó amerikai útjáról In: KerMagv 1978. 84. évf I. sz. 28-40. (A Mikó Imre által közölt jelentés a cenzúrán csak úgy mehetett át, ha bizonyos részek kimaradtak. A teljes jelentés az *Angol Emlékkönyv II.* (kézirat) kötetében 135-158 oldalakon olvasható.)

12. *Kossuth és az unitarizmus* In. Unitárius Élet 1987. 41. évf. 2. sz. A cikk ismeretlen szerzője több téves adatot is közölt írásában. A kolozsvári tanár nem 1883-ban Amerikából hazafelé tartva látogatta meg Kossuthot, hanem két évvel korábban, 1881-ben, amikor a Brit és Külföldi Unitárius Társulat londoni konferenciájára menet Torinót is felkereste. „Ide jövő utamban meglátogatván Kossuthot a nagy hazafi és híres szónok így

szólt hozzám: »Örvendek kedves barátom, hogy önök összekötetésben vannak az angol és amerikai unitáriusokkal: mondja meg nekik, hogy Angliát, s különösen Skodát második hazámnak tekintem; terjesszék elveiket Magyarországon oly széles körben, amennyire csak tehetik; az ők hitük az egyedüli, melynek jövője van; az egyedüli, mely hat az értelemre és érdeklődővé teszi a közönyt is: szívemből sikert kívánok a budapesti vállalatnak.« Robert Spears az Angol és Külföldi Unitárius Társulat titkára nem az évi közgyűlésen mutatta be Kovács Jánost, hanem az egybegyűlt tiszteletére rendezett fogadáson mondott pohárköszöntőjében méltatta hazánkfiát és vele együtt Kossuthot: „Néhány évvel ezelőtt találkoztam Kossuthal, s midőn a nagy hazafi megtudta, hogy unitárius vagyok, kezét szorított velem, s így szólott: »Házamban az unitáriusok a legjobb, legnemesebb, legtisztább jellemű és legderekebb emberek közé tartoznak mindazok között, akikkel találkoztam.«” Vö. Hivatalos Jelentése Kovács János igazgató tanárnak, melyet mint a „Brit és Külföldi Unitárius Társulat” az évi közgyűlésre küldött képviselő az unitáriusok E.K. Tanácsához f. évi július 31-én beadott. In. KerMagv 1881. 16. k. 243-257.

13. 1848-49. Történelmi Lapok. 1896. szeptember 1. 17. sz.

14. 1895. október 6-án Kossuth Ferenc a következőket írta Kovács Jánosnak: „Tekintettel azon buzgalomra, melyet Ön úgy Amerikában, mint itthon dicsőült Kossuth Lajos Amerikában tartott beszédei és felolvasásai körül már eddig is kifejtett (...) ezzel felkérjük, illetve megbízunk, hogy az említett beszédeket és felolvasásokat, valamint dicsőült nagy hazánkfia működésére vonatkozó összes adatokat összegyűjtse s magyarra fordítsa akként, hogy azon 1897. végéig teljesen rendelkezésünkre álljanak, hogy a folyamatban levő kötetek sorába iktathassuk. (...)” Kovács János a megbízatást elvállalta: „(...) örömmel jelentem ki, hogy Kossuth Lajos dicsőült hazánkfiának az észak-amerikai Egyesült Államokban tartott beszédeit és felolvasásait, valamint ottani működésére vonatkozó összes adatokat, amelyeket én 1882-83-ban amerikai utazásom alatt összegyűjtöttem, s amelyeket az alkalomból ottani ismerőseim által még tetemesen gyarapítani akarok, a jelzett (1897. év végére) időre lefordítani, tisztelt Nagyságotoknak rendelkezésükre bocsátani, s a tiszteletdíj későbbi megállapításába beléegyezni kész vagyok.”

15. *Unitárius Közöny* 1894. április 15. (Rendkívüli szám). 68.

16. 80/1894. EKT. Nemcsak a magyar unitáriusok emlékeztek kegyelettel a haza atyjára, hanem az angolok is. 1894. április 1-én az angliai Hampstead-i (London) gyülekezet lelkesze dr. Herford Brooke gyászistentiszteletet tartott Kossuth emlékére. Oxfordban az itt tanuló Józán Miklós akadémista mondott emlékbeszédet Kossuthról.